

ਬਾਗਬਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼

ਮਹੀਨਾ : ਅਗਸਤ 2025

ਅੰਕ : 33

ਸੰਪਾਦਕ : ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਿਲੋਂ, ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਗਬਾਨੀ,

ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ : ਨਵਜੋਤ ਕੌਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ

ਪ੍ਰੇਰਨਾ

ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ “ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬਾਗਬਾਨੀ ਨਾਲ” ਦੇ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਦੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿੱਥੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਉਤਪਾਦਨ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਕੌਮੀ ਬਾਗਬਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਤਹਿਤ ਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਇੰਟੇਗਰੇਟਿਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਆਫ ਹਾਰਟੀਕਲਚਰ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸਾਲ 2025-26 ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ 86.87 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਲ, ਫੁੱਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਵਧਾਉਣ, ਹਾਈ-ਟੈਕ ਉਤਪਾਦਨ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨੇ, ਨਵੇਂ ਟਿਸ਼ੂ ਕਲਚਰ ਯੂਨਿਟ, ਖੁੰਬ ਯੂਨਿਟ, ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ, ਪਾਣੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਟੋਰੇਜ ਢਾਂਚੇ, ਢੱਕਵੀ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਪੌਲੀ ਹਾਊਸ, ਸ਼ੈੱਡ ਨੈੱਟ ਹਾਊਸ, ਮਲਚਿੰਗ, ਲੋ-ਟਨਲ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਯੂਨਿਟ, ਵਰਮੀ ਬੈਂਡ, ਆਈ.ਐਨ.ਐਮ./ ਆਈ.ਪੀ.ਐਮ., ਬਾਗਬਾਨੀ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤਹਿਤ ਟਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਗਿਆਨ ਵਧਾਊ ਦੌਰੇ, ਤੁੜਾਈ ਉਪਰੰਤ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਤਹਿਤ ਪੈਕ ਹਾਊਸ, ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਯੂਨਿਟ, ਰਾਈਪਨਿੰਗ ਚੈਂਬਰ, ਕੋਲਡ ਰੂਮ, ਰੈਫਰੀਜਰੇਟਿਡ ਵੈਨ, ਮੰਡੀਕਰਨ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਮਿਸ਼ਨ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ, ਸੈਟਰ ਆਫ ਐਕਸੀਲੈਂਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਵਿਲੇਜ ਆਫ ਐਕਸੀਲੈਂਸ ਦਾ ਪਸਾਰ ਆਦਿ ਤਹਿਤ ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਆਉ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਸਾਰ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਈਏ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਡਿਪਟੀ/ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਉ ਦੇ ਅਧਾਰ ‘ਤੇ ਇੰਨਾ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ।

ਸ਼ੈਲਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ.
ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਗਬਾਨੀ, ਪੰਜਾਬ

ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦਾ
ਮਾਸਿਕ ਡਿਜੀਟਲ ਬੁਲੇਟਿਨ

ਬਾਗਬਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼

ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਫਾਰਮ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੈਲਿੰਦਰ ਕੌਰ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦਾ ਸ਼ੋਅ ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਿੰਦਰ ਭਗਤ, ਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਭਲਾਈ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਮੰਤਰੀ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵੱਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਸ਼ੋਅ ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਤੋਂ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਫਲ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਫਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ 714 ਰੱਖੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਇਨਾਮ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਤੋਂ ਆਏ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਬਾਗਬਾਨੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਮਿਤੀ 4 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਮੈਂਗੋ ਮੇਲਾ ਪਿੰਜੋਰ ਵਿਖੇ ਮਾਣਯੋਗ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਮੰਤਰੀ ਹਰਿਆਣਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਟਾਲ ਵੀਜ਼ਿਟ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮਿਤੀ 04-07-2025 ਨੂੰ ਲੀਚੀ ਅਸਟੇਟ ਸੁਜਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇਕ ਦਿਨਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਮ ਕਿਸਾਨ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ JICA ਅਤੇ AIF ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੀਚੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ/ਸੁਝਾਅ ਮੰਗੇ ਗਏ।

ਮਿਤੀ 7 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਅਮਰੂਦ ਅਸਟੇਟ ਵਜੀਦਪੁਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ, AIF ਅਤੇ JICA ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੂਦ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮਿਤੀ 8 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਨਿੰਬੂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮਿਤੀ 9 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ 100 ਮਿਰਚ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮਿਰਚ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਬਾਗਬਾਨੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਮਿਤੀ 10.07.2025 ਨੂੰ ਜ਼ਿਲਾ ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ ਬਲਾਕ ਡੇਰਾਬੱਸੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਲਕਪੁਰ ਵਿਖੇ HCPA ਮੀਟਿੰਗ ਤਹਿਤ ਮਸ਼ਰੂਮ ਕਲੱਸਟਰ ਅਤੇ ਸੋਧੀਆਂ ਕੌਮੀ ਬਾਗਬਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਦਾ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਸ਼ਰੂਮ ਕਲੱਸਟਰ ਸੰਬੰਧੀ ਮਸ਼ਰੂਮ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਆਦਿ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਿਸਾਨ ਹਿਤ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਓਪ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਗਬਾਨੀ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ, ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ, ਡੇਰਾਬੱਸੀ, ਕਮਲਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ, ਕੁਰਾਲੀ, ਕੋਮਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ ਖਰੜ, ਰਵਦੀਪ ਕੌਰ, ਏ.ਆਈ.ਐਫ ਸਕੀਮ, ਸੋਹਨ ਸਿੰਗਰ, ਜੀਕਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਹਾਇਕ ਸਟਾਫ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਮਿਤੀ 10-7-25 ਨੂੰ ਪਿੰਡ- ਫਤਿਹਗੜ ਛੰਨਾ ਵਿਖੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ ਸਮਾਣਾ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ।

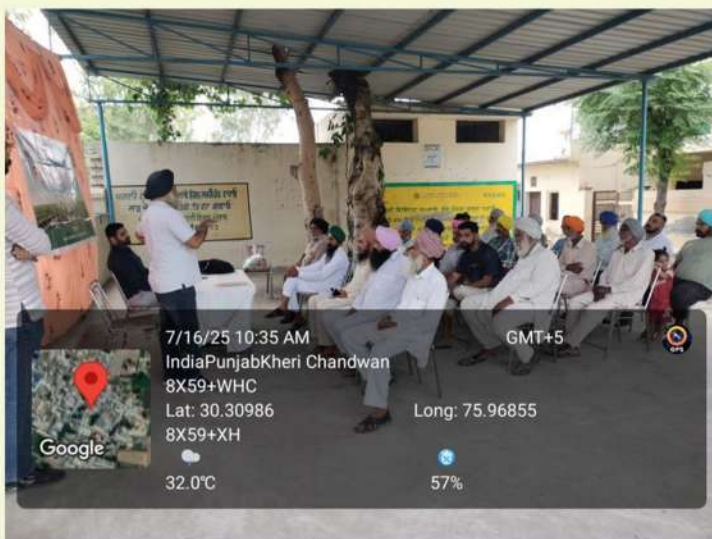
ਮਿਤੀ 11/07/2025 ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਟਾਫ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਕਿਸਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਾਈ ਗਈ।

ਬਾਗਬਾਨੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਮਿਤੀ 17 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦਫਤਰ ਦੋਰਾਹਾ ਵੱਲੋਂ ਮਧੂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮਿਤੀ 14-7-25 ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿਖੇ ਜਿਲਾ ਪੱਧਰੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ ਲਗਾ ਕੇ ਆਲੂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਆਲੂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮਿਤੀ 16-7-25 ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ ਪਿੰਡ ਖੇੜੀ ਚੰਦਵਾ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਖੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ।

ਮਿਤੀ 25 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ.ਡੀ. ਗਈਡਲਾਈਨਾਂ-2025 ਅਤੇ ਸਸਟੇਨੇਬਲ ਕੋਲਡ ਚੇਨ ਸਬੰਧੀ ਸਾਂਝੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਪੰਚਕੁਲਾ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਅਗਰਵਾਲ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੈਕਟਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਹਰਿਆਣਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੈਲਿੰਦਰ ਕੌਰ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਪੰਜਾਬ, ਡਾ. ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਐਚ.ਓ.ਡੀ.(ਸਪੈਸਲ) ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਹਰਿਆਣਾ, ਡਾ. ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਡੀ. ਜੀ.ਐਚ. ਹਰਿਆਣਾ, ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ.ਡੀ. ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਬਾਗਬਾਨੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਮਿਤੀ 30 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕੁੱਲਾ ਬਲਾਕ ਪੱਟੀ ਜਿਲਾ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਿਖੇ ਅਗਾਹ ਵਧੂ ਬਾਗਬਾਨ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਕੁੱਲਾ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਖੇ 'ਫੀਲਡ ਡੇ', ਖੇਤ ਦਿਵਸ " ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀਏਯੂ ਤੋਂ ਡਾ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਫਰੂਟ ਸਾਇੰਟਿਸਟ ਅਤੇ ਡਾ ਮਨਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਲਾਂਟ ਪੈਥੋਲੋਜਿਸਟ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦੀ ਤੁਝਾਈ ਉਪਰੰਤ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ, ਸਿੰਚਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਫਾਰਮਰ ਸਲਾਹ ਕੇਂਦਰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਤੋਂ ਡਾ ਸੁਵਰੀਤ ਕੌਰ ਫਰੂਟ ਸਾਇੰਟਿਸਟ, ਡਾ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੰਗ ਇੰਚਾਰਜ ਫਾਰਮਰ ਸਲਾਹ ਕੇਂਦਰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਖਾਤਿਬ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਕ੍ਰਾਪਿੰਗ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ

ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ ਪੱਟੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਅਧੀਨ ਐਮਆਈਡੀਐਚ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਉਤਪਾਦਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਦੱਸਿਆ

8

ਬਾਗਬਾਨੀ ਗਿਆਨ

ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਗਿਆਨ

ਇਹ ਮਹੀਨੇ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੌਸਮ ਕਾਫੀ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਸਮ ਸਦਾਬਹਾਰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿੰਨੂ, ਮਾਲਟਾ, ਸੰਤਰਾ, ਨਿੰਬੂ, ਮਿੱਠਾ, ਅੰਬ, ਅਮਰੂਦ, ਲੁਕਾਠ, ਲੀਚੀ, ਚੀਕੂ ਅਤੇ ਪਪੀਤਾ ਆਦਿ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ

ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ 2-3 ਫੁੱਟ ਵਿਆਸ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਪੁੱਟ ਕੇ ਅੱਧੀ ਉੱਪਰਲੀ ਉਪਜਾਊ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਦੇਸੀ ਰੁੜੀ ਪਾ ਕੇ ਟੋਏ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੋ ਬਰਸਾਤਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਕੇ ਸਿਉਂਕ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਟੋਆ 15 ਮਿ.ਲਿ. ਕਲੋਰੋਪਾਈਰੀਫਾਸ ਦਵਾਈ ਪਾਕੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾ ਦਿਉ। ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਬ, ਲੀਚੀ ਲਈ ਫਾਸਲਾ 25-30 ਫੁੱਟ, ਪਪੀਤੇ ਲਈ 5 ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੂਟਿਆਂ ਲਈ 20-22 ਫੁੱਟ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੋਟੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦਿਉ।

ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਅਤੇ ਆੜੂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਗਲਣ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਵੱਤਰ ਆਉਣ ਤੇ ਹਲਕੀ ਗੋਡੀ ਕਰ ਦਿਉ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਪੈਰ ਗਲਣ ਦੇ ਰੋਗ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਤਰੀ ਹੇਠ ਸੋਡੀਅਮ ਹਾਈਪੋਕਲੋਰਾਈਟ 5% ਨੂੰ 50 ਮਿ.ਲਿ. 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲਕੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਸਪਰੇ ਕਰੋ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ 16 ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਫਤੇ ਲਗਾ ਦਿਉ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੇਰਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਰੋਗੀ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿਉ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ 10 ਮਿ.ਲਿ. ਜਿਬਰੈਲਿਕ ਐਸਿਡ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸਪਰੇ ਕਰੋ। ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹੜ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬੋਰਡ ਮਿਸ਼ਰਣ 2:2:250 ਦਾ 500 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਸਪਰੇ ਕਰੋ। ਬੇਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਵਹਾਈ ਕਰੋ।

ਸਬਜੀਆਂ

ਸਬਜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੂਲੀ ਦੀ ਪੂਸਾ ਚੇਤਕੀ ਕਿਸਮ, ਗਾਜਰ ਪੰਜਾਬ ਕੈਰਟ ਰੈੱਡ, ਬਲੈਕ ਬਿਊਟੀ ਤੇ ਪੀ ਸੀ-34 ਅਤੇ ਸ਼ਲਗਮ ਦੀ ਐਲ-1 ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਉ। ਮੂਲੀ ਤੇ ਗਾਜਰ ਲਈ 25-30 ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ਲਗਮ ਲਈ 13 ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਮਰਲਾ ਵਰਤੋ। ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 100 ਕਿੱਲੋ ਦੇਸੀ ਰੁੜੀ, 350 ਗ੍ਰਾਮ ਯੂਰੀਆ, 470 ਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰ ਫਾਸਫੇਟ ਖਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਮਰਲਾ ਪਾ ਦਿਉ। ਗਾਜਰ ਲਈ 312 ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼ ਖਾਦ ਪਾਓ। 45 ਸੈ.ਮੀ. ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਵੱਟਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਚੰਗੇ ਵੱਤਰ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਲਗਾਉ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਲਈ ਗੰਢੀਆਂ ਜਾਂ ਪਨੀਰੀ ਰਾਹੀਂ ਤੀਸਰੇ ਹਫਤੇ ਬਿਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਉ। ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 280 ਗ੍ਰਾਮ ਯੂਰੀਆ, 780 ਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰ ਫਾਸਫੇਟ ਅਤੇ 220 ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼ ਖਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਮਰਲਾ ਪਾ ਦਿਉ। ਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 15x7.5 ਸੈ.ਮੀ. ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 2-3 ਦਿਨ ਬਾਅਦ 5 ਮਿ.ਲਿ. ਸਟੋਂਪ 30 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 2 ਮਿ.ਲਿ. ਗੋਲ 23.5 ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸਪਰੇ ਕਰੋ। ਗੋਭੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਲਈ ਪਨੀਰੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲਗਾ ਦਿਉ।

ਬੈਂਗਣਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ ਗੜ੍ਹੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 0.8 ਮਿ.ਲਿ. ਕੋਰਾਜਨ ਜਾਂ 0.8 ਮਿ.ਲਿ. ਪ੍ਰੋਕਲੇਮਜਾਂ 1 ਮਿ.ਲਿ. ਸੁਮੀਸੀਡੀਨ 20 ਈ ਸੀ ਜਾਂ 2 ਮਿ.ਲਿ. ਰਿਪਕਾਰਡ 10 ਈ ਸੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ 3-4 ਸਪਰੇ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਕਰੋ। ਬੈਂਗਣ ਦੀ ਮਕੌੜਾ ਜੁੰਲਈ 2-3 ਮਿ.ਲਿ. ਉਮਾਈਟ 57 ਈਸੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸਪਰੇ

ਕਰੋ। ਭਿੰਡੀ ਦੇ ਤੇਲੇ ਲਈ 0.4 ਮਿ.ਲਿ. ਕੌਨਫੀਡਰ 17.8 ਐਸ ਐਲਜਾਂ 0.4 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ 25 ਡਬਲਯੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸਪਰੇ ਕਰੋ। ਮਿਰਚਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 1 ਮਿ.ਲਿ. ਫੋਲੀਕੁਰ ਜਾਂ 3 ਗ੍ਰਾਮ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45 ਜਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ 3 ਸਪਰੇ 10 ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਕਰੋ।

ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਬੂਟੇ

ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦਰੱਖਤ, ਝਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਣ ਖੇਤੀ ਲਈ ਸਫੈਦਾ, ਟਾਹਲੀ, ਡੇਕ, ਨਿੰਮ, ਸਾਗਵਾਨ ਦੇ ਦਰਖਤ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਲਈ 50 ਸੈ.ਮੀ. ਵਿਆਸ ਦੇ ਟੋਏ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸਦੀ ਉਪਰਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਪਾ ਕੇ 10 ਗ੍ਰਾਮ ਲੰਡਨ ਧੂੜਾ ਪ੍ਰਤੀ ਟੋਆ ਪਾ ਦਿਉ ਅਤੇ ਬੂਟਾ ਲਾ ਦਿਉ। ਬੂਟਾ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸੇ ਵਕਤ ਪਾਣੀ ਪਾ ਦਿਉ। ਘਾਹ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਥਾਂ ਤੇ ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਗੁੱਛੇ 10-15 ਸੈਂ.ਮੀ. ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿਉ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਲਾਅਨ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਨਦੀਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹੇ ਸਾਫ ਕਰੋ। ਗੁਲਦਾਉਦੀ ਦੀਆਂ ਸਪਰੇਅ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਟੂਸੇ ਬੂਟੇ ਦਾ ਕੱਢ 8-10 ਸੈਟੀਮੀਟਰ ਹੋਣ ਤੇ ਤੋੜ ਦਿਉ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਫੁੱਲ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਗੋਭ ਛੱਡਕੇ ਬਾਕੀ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੋੜ ਦੇ ਰਹੋ।

ਖੁੰਬਾਂ/ਢੀਂਗਰੀ

ਪਰਾਲੀ ਵਾਲੀ ਖੁੰਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬੈਂਡ ਕੱਢ ਕੇ ਨਵੀਂ ਬਿਜਾਈ ਕਰ ਦਿਉ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਪੁਰਾਣੀ ਗਲੀ ਸੜੀ ਰੂੜੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੀਆਂ ਖੁੰਬਾਂ ਦੀ ਕੇ ਸਿੰਗਲ ਈ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰ ਲਵੋ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿਉ।

ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀਆਂ

ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਬਕਸਿਆਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਫੁੱਲ ਫਲਾਕੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਖੰਡ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੋਲ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਬਕਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਉ। ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਬਕਸਿਆਂ ਦੇ ਸਟੈਂਡਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਟੇਡਾ ਕਰਦਿਉ ਅਤੇ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਰੱਖੋ। ਅੰਦਰਲੇ ਢੱਕਣ ਦੀ ਜਾਲੀ ਦੇ ਸੁਰਾਖ ਪ੍ਰੋਪੋਲਿਸ ਨਾਲ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਗੋਂ ਸਾਫ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਕਸਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਧਦੇ ਹੋਏ ਨਦੀਨਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਵਾਧੂ ਸਟੋਰ ਕੀਤੇ ਛੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਮੀ ਕੀੜੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰੋ।

ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ

ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਸਕਿੱਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸੈਂਟਰ (ਫੋਨ ਨੰ: 0161-240196-261) ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਕੇ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।